

עירוני זה הירוק החדש

ענת מנדיל

ראשי הערים החתומים על הצהרת ברית ערים לאיכות חיים וסביבה. צילום: צילום יחיאלי

"פורום ה-15" השיק בחודש שעבר את תכנית "ברית ערים לאיכות חיים וסביבה" לקידום איכות חיים עירונית. התכנית מציבה לעיריות החברות בפורום סטנדרט אחיד לקידום קיימות עירונית, תוך מתן כלים להתמודדות עם מגוון האתגרים הסביבתיים, החברתיים והכלכליים במציאות העירונית המשתנה. מאיה קרבטרי, מנהלת תחום סביבה וקיימות ב-"פורום ה-15" מפרטת את עיקרי החזון ואת הפרקטיקות הנלוות

דרישה סביבתית. מספיק שכותבים מחשבים עם דרוג אנרגטי, או מכרז יועצים עם סעיף של השכלה בתחומים ברי קיימא - כל אלה יוצרים מכוונים לנושא הקיימות. האוגדים כוללים ניסוחי מכתבים, נתונים על מכרזים, מדדים ביצועיים, הערכות תקציביות, דוגמאות לעלוני ושאלונים לתושבים, עיצוב פליירים, ועוד, והם מהווים עוגן לאנשי מקצוע ברשויות."

האם ניתן לראות התקדמות בשילוב נושאים ברי קיימא בתכניות עירוניות? קרבטרי: "יש

תכנית כבר בביצוע בהרבה מהעיריות - יש עיריות שהשלימו את כל הפעולות בפרק אחד ויש כאלה שלא התחילו - המתכונת גמישה ועם זאת יש נושאים הנדרשים לטיפול."

באילו אופנים מתגייס "פורום ה-15" לעזרת הרשויות - בהיבט היישומי? קרבטרי: "אנחנו מוציאים אוגדנים עם כל החומרים הרלוונטיים, תוך פירוט דרכי הפעולה ודוגמאות מוכנות מראש. אין צורך להמציא את הגלגל. כך למשל, זיהינו שבכל מכרז ניתן להכניס

השכונה והן ברמת הבניין; הכנת תכניות כוללות ליישום ופיתוח מדיניות עירונית בנושא טבע עירוני, הרחבת השימושים במבנים ציבוריים מחוץ לשעות הפעילות הרגילות לשימושים קהילתיים כמו חוגים ופעילויות פנאי.

- מעורבות קהילתית בנעשה בעיר - עדכון ושיתוף הציבור בנוגע לתכנית ברית ערים ותכניות הפעולה המתוכננות על ידי העירייה; העלאת המודעות הציבורית ליתרונות הקיימים בהתנהלות בת קיימא; הכנת תכנית כוללת לחיזוק והעצמת הכלכלה המקומית לרבות קידום עסקים מקומיים.

מעקב ובקרה

הרשויות החתומות על ברית ערים לאיכות חיים וסביבה מחויבות להגיש דו"ח התקדמות עירונית אחת לשנה. "ההצטרפות לתכנית ברית ערים היא וולונטרית והיישום תלוי בסופו של דבר במחויבות וברצון של העיריות. עם זאת, העיריות מתבקשות להגיש לפורום דיווח שנתי בכתב בהתאם לקריטריונים אנחנו מנהלים פגישות שוטפות עם הרשויות בהתייחס לפרויקטים השונים, כאשר לכל נושא יש רשימת פעולות המגדירות מה היא קיימות מקומית. העירייה נדרשת לערוך בדיקה לגבי הנושאים הקיימים, לתכנן תכנית פעולה ולתקצבה. הרבה מהפעולות הכלולות

הפיכת הערים לזירת הפעילות המרכזית של אזרחי העולם מיצבה אותן בחזית העיקרית להתמודדות עם אתגרי המאה ה-21. אם בעבר עסקה העירייה במתן שירותים מינימליים ונבחנה בעיקר על פי תדירות ריקון הפסולת העירונית, היום היא נדרשת להתמודד עם נושאים הרי גורל, ביניהם משבר האקלים ומשבר המזון.

תכנית ברית ערים לאיכות חיים וסביבה של "פורום ה-15", המהווה המשך של אמנת האקלים משנת 2008, מתווה חזון ליישום קיימות עירונית הדוגלת בפיתוח אנושי תוך מתן מענה מיטבי לצרכים המשלבים בין הכלכלה, החברה והסביבה. כל זאת מבלי לפגוע ביכולת לספק את צרכי הדורות הבאים. מאיה קרבטרי, מנהלת תחום סביבה וקיימות ב"פורום ה-15" מתייחסת אל השינויים המהפכניים בתפיסת נושא הקיימות בשיח הציבורי: "הקיימות העירונית נחשבה עד לפני כמה שנים לתחום נישא, בעל השפעה שולית על איכות החיים העירונית בישראל. בשנתיים האחרונות חלה התעוררות בקרב הציבור וקובעי המדיניות בשלטון המקומי, לגבי החשיבות האסטרטגית של הנושא. עם התהליך הופנמה ההכרה כי עיר בת קיימא היא שירות אסטרטגי חוצה מחלקות, המשפיע על כל תחומי החיים בעיר החל מתכנון אסטרטגי של המרחבי העירוני, דרך הסברה וחינוך וכלה בהענקת כל התשתיות הרלוונטיות להתנהלות מקיימת."

מאיה קרבטרי, מנהלת תחום סביבה וקיימות ב-"פורום ה-15"

מבנה ארגוני חומלל

בנייה ירוקה

החלק המשמעותי ביותר מפליטת גזי חממה בערים מקורו בצריכת אנרגיה במבנים ובמרחב הציבורי. לפיכך, אימוץ עקרונות הבנייה הירוקה הוא צעד הכרחי לצמצום הפגיעה בסביבה ולחזוק הביטחון האנרגטי בישראל. קרבטרי מדגישה כי נושא הבנייה הירוקה לא הצליח לפרוץ דרך כל עוד היה תלוי רק במודעות מהציבור ודרישת השוק, ולכן הגיעו למסקנה שתחום זה מחייב מהלך כוללני ומשותף של הערים, שמחייב מבנים חדשים שנבנים בערי הפורום לעמוד בתקן הישראלי לבנייה ירוקה (חריגים בשל מגבלות הקשורות לתקן הם צמודי קרקע, מבני מסחר ותמ"א 38/1). בשנת 2013 החליטו ראשי הערים החברות בפורום על אימוץ התקן הישראלי לבנייה ירוקה (ת"י 5281). התקן מגדיר מהי בנייה ירוקה, ומחולק על פי סוגי המבנים, תוך התייחסות פרטנית לכל סוג. במסגרת מהלך זה, הוחלט על הקמת ועדת מעקב ובקרה אחר יישום ההחלטה בעיריות תוך זיהוי חסמים שונים וגיבוש דרכים להסרתם, וכן גיבוש מתווה מומלץ ליישום ההחלטה במערכות התכנון והרישוי העירוניות. מאז קבלת ההחלטה פועל פורום ה-15 לליווי ההטמעה בעיריות, פתרון חסמים ומעקב אחר התפתחויות ושינויים בשוק ובתקן.

"יש להבין כי בנייה ירוקה היא אמצעי לצמצום העלויות התפעוליות של המבנה וליצירת סביבה בריאה, תוך הוזלת יוקר המחיה, על ידי צמצום צריכת החשמל והמים." אחד התהליכים החשובים בבקרת איכות הבנייה הירוקה הוא נושא האסמכה. במסגרת התקן, האסמכה מתבצעת בצורה חיצונית לעירייה, באמצעות "מכוני התעדה". היזם מתקשר עם מכון התעדה המבצע בקרת איכות מפורטת של התכנון והמבנה, מהלך החוסך לעירייה את ביצוען של בדיקות של תקנים ודרישות שמחויבים בחוק. "תקן בידוד 1045 המחויב בחוק - לא נאכף במידה המספקת בישראל, אבל מאחר שהוא נדרש גם בתקן, העירייה נהנית מבדיקה חיצונית שלו", טוענת קרבטרי.

חברים בוועדת המעקב והבקרה אחר יישום התקן הם: התאחדות בוני הארץ, איגוד המהנדסים, המועצה הישראלית לבנייה ירוקה, המשרד להגנת הסביבה, משרד האנרגיה והפנים ומשרד השיכון.

הערים שהצטרפו לתכנית ברית ערים לאיכות חיים וסביבה: תל אביב יפו, חיפה, ראשון לציון, אשדוד, באר שבע, פתח תקוה, נתניה, חולון, רמת גן, רחובות, הרצליה כפר סבא, חדרה, רעננה, גבעתיים ואשקלון. |

גינה קהילתית, תעוז אביב. צילום: עיריית אהרונסון

עשייה בעיריות, ולקיחת אחריות על נושאים שהם מעבר לשירותים שהן מחויבות אליהם, כמו למשל התייעלות אנרגטית, טיפול בפסולת, ניהול המרחב הציבורי ועוד. יחד עם זאת, מה שמונע את קפיצת המדרגה בתחום הסביבה והקיימות זה היעדר סמכויות בנושאים קריטיים כמו תחבורה ואנרגיה. מדובר בחסם מרכזי שמצמצם באופן משמעותי את הפוטנציאל המלא לקידום הנושא.

תרומת הערים הגדולות לקיימות וסביבה
ב"פורום ה-15" מדגישים את תרומתן של הערים הגדולות לקיימות וסביבה. נכון לעכשיו, רשויות נוספות בוחנות את הצטרפותן לתכנית. קרבטרי: "התכנית פתוחה לעיריות המעוניינות להצטרף בתנאי שהן מתחייבות לדרישות התכנית."
"חשוב להדגיש שיש חשיבות רבה לפעילותן של העיריות הגדולות, בשל השפעתן על ציבור רחב מאוד של אנשים - הרבה מעבר להיקף התושבים שלהן. כ-80 אחוז ויותר מהתושבים הבוגרים בכל מדינה מגיעים לעבודה ולימודים בערים הגדולות, מכאן המשמעות הגדולה של פעילות הערים הגדולות בתחומי הקיימות והסביבה."

היעדר סמכויות בתחומי התחבורה והאנרגיה מונע את קידום נושא הקיימות ברשויות